

RAAP-NOTITIE 1212

Plangebied Veenderij, Surhuisterveen

Gemeente Achtkarspelen

**Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend
booronderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Achtkarspelen

Titel: Plangebied Veenderij, Surhuisterveen, gemeente Achtkarspelen; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend booronderzoek

Status: eindversie

Datum: juni 2005

Auteur: dr. G. Aalbersberg

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2005\ACBS\N01212-ACBS.doc

Projectcode: ACBS

Projectleider: dr. G. Aalbersberg

Projectmedewerker: J.-E. Pruim

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 2883

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2005

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

Algemeen

- *opdrachtgever*: gemeente Achtkarspelen
- *aanleiding onderzoek*: aanpassing bestemmingsplan t.b.v. woningbouw
- *datum uitvoering veldwerk*: 9 en 13 juni 2005

Locatiegegevens

- *plangebied*: het plangebied beslaat een aantal percelen ten zuiden en zuidoosten van de straat Veenderij te Surhuisterveen.
- *plaats*: Surhuisterveen
- *gemeente*: Achtkarspelen
- *provincie*: Fryslân
- *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 6G
- *plangebied in gebruik als*: grasland
- *oppervlakte plan-/onderzoeksgebied*: 4,3 ha
- *centrumcoördinaten (X/Y)*: 206.920/576.600

Onderzoeksvragen

Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen? Zijn de dobben in het plangebied pingoruïnes?

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; <http://www.cvak.org/php/kna22.php>). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

Archeologische gegevens

- *archeologische advies*: de FAMKE adviseert voor het hele plangebied een karterend onderzoek 2 (booronderzoek met een dichtheid van 6 boringen per hectare) voor de periode Steentijd – Bronstijd. Voor de periode IJzertijd – Middeleeuwen wordt voor een deel van het plangebied historisch en karterend onderzoek 3 geadviseerd; voor het overige deel is geen onderzoek nodig. In het plangebied liggen enkele dobben die archeologische waarde kunnen hebben. Door middel van een booronderzoek moet bepaald worden of het pingoruïnes betreft.
- *ARCHIS-waarnemingen en -vondstmeldingen (nationaal Archeologisch Informatie Systeem)*:
 - in plangebied: geen
 - in de directe nabijheid (< 300 m): geen

Historische gegevens

- *historische kaarten*: op de kaart van Schotanus à Sterringa (1718) en op de topografische kaart van 1927 (ROBAS Producties, 1990) staat geen bebouwing aangegeven in het plangebied.

Bodemkundige en/of geologische gegevens

- *bodem volgens bodemkaart*: gooreerdgronden met lemig fijn zand en keileem beginnend tussen 40 en 120 cm en tenminste 20 cm dik (Stiboka, 1981: code pZn23x), en veldpodzolgronden met lemig fijn zand (Stiboka, 1981: cHn23).

3 Veldonderzoek

Booronderzoek: methode

- *positie boringen*: de boringen zijn gezet in een driehoeksgrid met een boordichtheid van 6 boringen per hectare.
- *gebruikt boormateriaal*: Edelmanboor (diameter 7 cm): 28 boringen; ter plaatse van de boringen 3, 8 en 10 zijn vervolgens boringen gezet met een Edelmanboor ('megaboor', diameter 15 cm), onder hetzelfde boornummer. Het relevante traject van het met de megaboor opgeboorde materiaal is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm en macroscopisch op het voorkomen van archeologische indicatoren onderzocht.
- *totaal aantal boringen*: 31
- *minimaal geboorde diepte*: 1,2 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 2,8 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989).
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlinten

Booronderzoek: resultaten

- *beschrijving laagopeenvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogeen-tisch)*: de laagopeenvolging bestaat van onder naar boven uit de volgende pakketten. Onder een 0,25 – 0,5 m dikke bouwvoor (donkerbruin, sterk humeus of venig fijn zand, licht tot matig siltig) volgt een pakket dekzand ((zeer) fijn bruingrijs tot geelgrijs, licht humeus, licht grindig, licht siltig zand) met een dikte van 0,1 – 0,55 m. In de top van dit zandpakket is soms een intacte podzolbodem aangetroffen (boringen 3, 4, 16, 17, 18, 21 en 23). Podzolbodems ontstaan in relatief hoog en droog gelegen, goed ontwaterd dekzand. Zulke locaties waren in de Steentijd geliefd voor nederzettingen. Onder het zandpakket bevinden zich keizand en keileem (lichtgroengrijze of blauwgrijze fijnzandige, licht tot matig grindig leem met zandige lagen).

In het plangebied liggen 4 dobben (figuur 1: dobben A, B, C en D).

'Dobben' is een verzamelbegrip voor pingoruïnes (met gyttja en/of veen opgevulde diepe depressies, restanten uit de laatste IJstijd), uitblazingsvennen (met veen opgevulde, relatief ondiepe depressies) en poelen (gegraven drenkgaten voor vee). Uit de boringen die tot vlakbij de dobben gezet zijn, blijkt dat het dekzandoppervlak naar de dobben toe niet wegduikt (boringen 6, 26, 27 en 28). Bovendien is geen sprake van een veenvulling. Het betreft dus poelen: gegraven veedrenkplaatsen die geen archeologische waarde vertegenwoordigen.

- *Archeologische indicatoren in boringen*: ja, zie hieronder. Houtskool kan een eerste aanwijzing zijn voor een archeologische vindplaats, terwijl een vuurstenen afslag als een goed bewijs voor een Steentijdnederzetting kan worden beschouwd. Het is echter niet helemaal uitgesloten dat het vuurstenen afslagje uit boring 3 een natuurlijke oorsprong heeft. De afslag van kwartsiet daarentegen is ongetwijfeld door mensenhand gemaakt. Het zal eerder om een midden- of laat-paleolithische afslag gaan dan om een jonger artefact. Deze afslag is in de bouwvoor aangetroffen en is vermoedelijk opgeploegd.

boring	indicator	diepte in m –Mv
3	houtskool, vuurstenen afslagje (?)	0,45–0,5
13	natuursteen (kwartsiet, geretoucheerde afslag)	0,0–0,3

4 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Onder de bouwvoor ligt een dun pakket dekzand op keileem. In boring 3 zijn in de top van het dekzand en in boring 10 in de bouwvoor aanwijzingen voor prehistorische bewoning aangetroffen. De in het gebied aanwezige dobben zijn geen pingoruïnes maar betrekkelijk recente poelen.

Aanbevelingen

Voor het grootste deel van het plangebied wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen en kunnen de voorziene ingrepen vanuit archeologisch oogpunt zonder bezwaren worden uitgevoerd. Voor de deelgebieden rond de boringen 3 en 13 wordt vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van waarderend booronderzoek, uit te voeren met een megaboor. Nabij boring 13 dienen zowel het dekzand als het keizand/keileem te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

- *contactpersoon overheid:* dr. G.J. de Langen (provinciaal archeoloog Fryslân, tel. 058-2925487).
- *contactpersoon RAAP:* dr. G. Aalbersberg (projectleider, tel. 0512-589140)

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROB**, 2000. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- ROBAS Producties**, 1990. *Historische Atlas Friesland, Chromotopografische kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS Producties, Den IJp.
- Schotanus à Sterringa, D.B.**, 1718. *Uitbeelding der Heerlijkheit Friesland, zoo in't algemeen, als in haare XXX bijzondere Grietenijen*. François Halma, Ljouwert.
- Stiboka**, 1981. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 2 Oost (gedeeltelijk) Schiermonnikoog en 6 Oost Leeuwarden*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

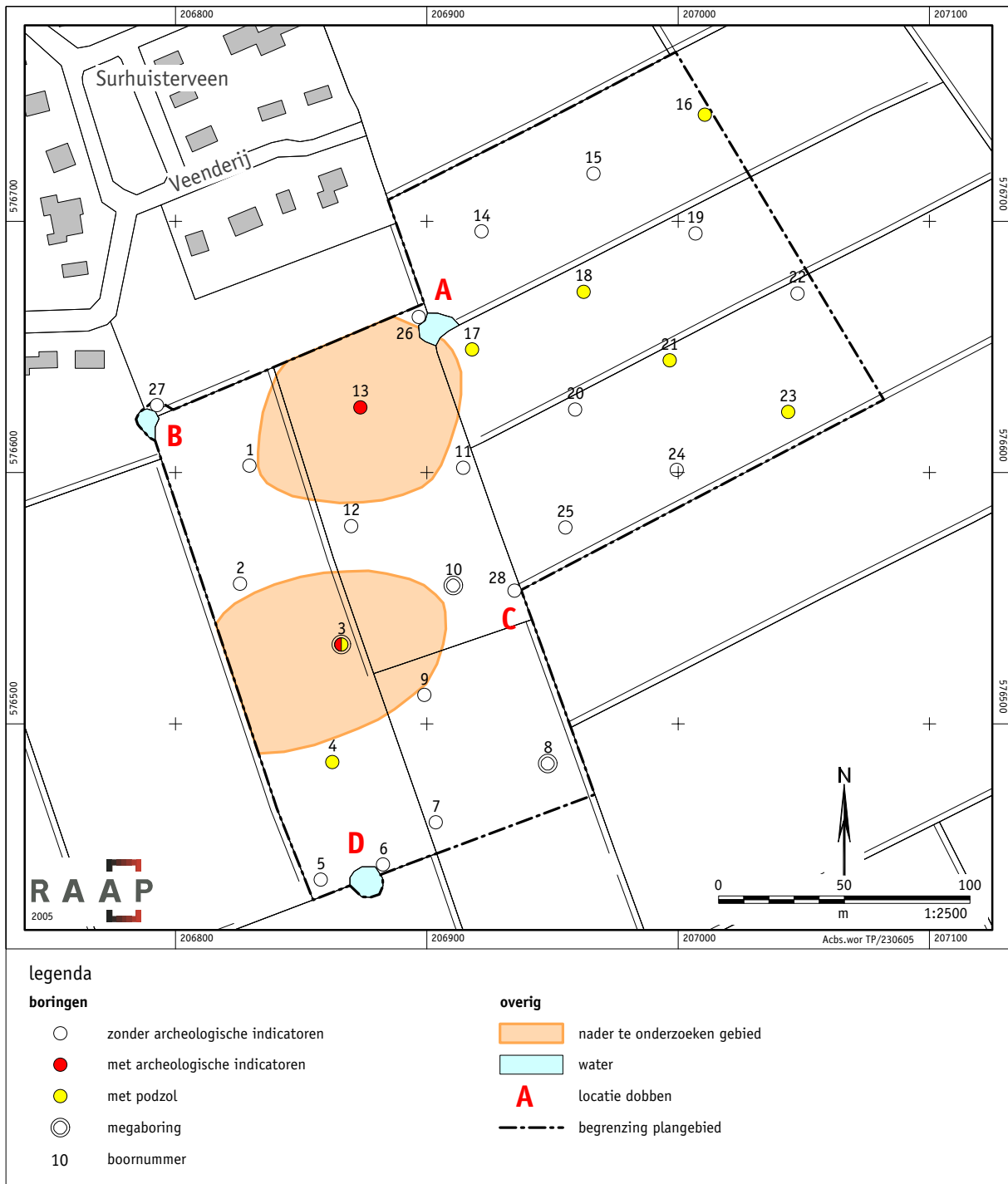
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Resultaten onderzoek.